

V tamošnjih svinčenih rudnikih se je porabilo:

leta 1872.	raznesilnega smodnika	28.936 kg,	dinamita I.	50 kg
„ 1878.	„	4.786 „	„	24.500 „
„ 1879.	„	— „	„	25.665 „
„ 1881.	„	— „	„	36.025 „

Tem številom pač ni treba pojasnila. Dinamit I. pomeni prvi Noblov kremenčasti dinamit; pa tudi ta se je moral že umekniti, kakor smo zgoraj omenili, žolčnatemu. Vsaj E. Makuc je poročal l. 1889., da pri ondotnem razstreljevanju žolčnati dinamit najbolj ugaja. Isti pripoveduje tudi, da je nezgodam pri uporabi dinamita glavni vzrok brezbržnost delavcev, kateri n. pr. zmrzli dinamit z največjo ravno-dušnostjo talijo ob plamenu podzemeljskih svetilk.

(Dalje prihodnjič.)

Samski spomini.

Spisal A. Koder.

esen je bila. Po travnikih se je bliščala rosa, in gori na obrobju gozda je jelo rumeneti listje! Sovražil sem od nekdanj otožne jesenske dni, in umirajoča narava mi je senčila vedno prezgodaj vesele poletne dni. Časi se izpreminjajo; pomlad hiti za pomladjo, jesen se umika jeseni po večno utrjenih zakonih. In človek zre in šteje izpremembe v naravi in ne vpraša, čemu, in ne vpraša, zakaj. A ko se zave, zapazi, da mu srebri las za lasom, da je premeril čas toliko in toliko let medtem, ko je sanjal on — jednak menihu v znani pravljici.

Tako sem modroval tisto jesensko popoldne, sedeč pod kostanjem na prijazni solnčni višini, odkoder je bil krasen razgled na daleč okrog. Jesen je bila, in bukovje je rumenelo poleg mene. Meni pa dahnejo črez dolgo zopet pomladne misli, podobe iz davno minolih dnij se vrste v moji duši. —

V širnem mestu sem živel, in v veseli družbi so mi tekli dnevi. S prijateljem Milošem in Davorinom smo bili troje teles, a jedna duša.

Ves dan smo služili svojemu poklicu: Miloš, tenko prepasan častnik, z orožjem v roki, Davorin, učenjak, motreč Homerjeve junake in Sofoklejeve junakinje, in jaz, brodeč po črnilniku s peresom.

To je bila zlata naša doba, in solnce, samo solnce je sijalo.

Bili so krasni večeri in krasne noči pri »Zlatem ovnu« v znanem vseučiliškem mestu.

Vino se je bliščalo v polnih kupah, in pesmi so donele, domače, v srce segajoče pesmi. Vmes pa so se razlegali glasovi o ljubezni domovinski, o poklicu in dolžnostih mož poštenjakov in o idejalah.

Nečastna mladina, ki ne obožuje večno mladih vzorov, kateri ne vzkipi kri, kadar se omenjata narod in domovina! V naši sredini je bila mlačnost nemožna.

»Dan prozajiskemu poklicu, večer veselju, idejalom,« je bilo naše geslo.

In gorje mu, kdor bi bil ugovarjal našemu Milošu, vitkemu, plavalasemu junaku, kadar je pripovedoval o svojem poklicu v resni uri, ko kliče domovina v obrambo svoje sine.

Kaj pa naš tihi, dolgolasi Davorin?

Znal je na prste in na pamet vse zgodovinske junake. Vso noč bi bil govoril o Homerjevih junakih in o Platonovem modroslovju. »In vsega tega potrebuje mož,« je trdil Davorin, »ki hoče delovati na znanstvenem polju!«

In jaz — tudi jaz sem pil s prijateljem rujno vino; poslušal sem povest o idejalah in ustvarjal si skrivaj pogosto svojo lastno sodbo.

»Dim, dim, dim,« sem si mislil, kadar je privrelo navdušenje na vrhunec. »Fata morgana« so naši visoko leteči idejali, ki se blišče trudnemu popotniku iz daljine, ki pa se izpremene v pesek in puščavo, ko meniš, da se jim bliža tvoja stopinja.

»Vino pij in modroslovje pusti!« mi je klical pogosto prijatelj Miloš, ko sta zazveneli naju polni čaši. »Veseli se življenja!« je svetoval Davorin, ko sem oporekal njegovim učenim premisam in hipotezam, trdeč, da siva vsa je teorija.

»Prorok krivi, pojdi rakom zvižgat!« je donelo ob taki priliki od stene pa do stene.

»Zaljubi se!« se čuje smešča zabavlјica mojemu modrovanju.

»Kriva proroka, izgubljena junaka, ki se opirata na slabo žensko,« odvrnem jaz.

»Saj one same nam glavo vedre,« se oglasita zmagujoča prijatelja in povzdigneta šumeči čaši na čast nežnim ročicam.

V obrambo pripovedujem tovarišema pravljico o sajiški podobi ter pristavim:

»Danes pet let, če še živimo, bomo drugače sodili. Miloš, tebi zarjavi bridki meč v sladkem brezdelju, ko te bo mamilo žensko lice;

tvoji sufiksi, prijatelj Davorin, se izgube v pogledu žarnega očesa, kateremu pravimo ljubezen brez idejalov, in tvoji junaki izbeže pred nežno žensko ročico. In jaz, jaz — vaju bodem gledal od daleč — modrujoč in pomilujoč, pravi junak brez žene, brez hčere in sina.«

Tako so se vrstili dnevi v vseučiliškem mestu.

»Naključje, nič drugega kot naključje,« tako sva sodila s prijateljem Davorinom, ko so postajali kmalu potem naši večeri pri »Zlatem ovnu« vedno bolj tihotni.

Vino nam je sicer žarelo v čašah kakor poprej, a vinski duh je izgubljal svojo oživljajočo moč.

Prijatelj Miloš je jel tožiti o obilih dolžnostih svojega poklica, ki mu kratijo celo proste večerne ure. Midva z Davorinom pa sva delala svoje opazke in dovtipe o obilem poslu častniškega stanu in o nenadnem filisterstvu svojega prijatelja, ki zanemarja dve najblažji stvari na svetu: vino in petje.

»Ali pa se je posvetil samo jedni osebitiste lahkožive trojice, namreč ženski,« opazim jaz, vrteč kupo vina v desni.

»Izgubil se je mladi duh, tropine so pa ostale,« odpoje šaljivo tovariš moji sodbi in pristavi:

»A propos, če se ne motim, sem ga videl že nekaj večerov šetati se pred gledališčem, veš, na oni strani pod pristreškom, kjer se ustavljajo elegantne kočije.«

»Ti si hudoben,« zavrnem prijatelja.

»Toda ob primerni priliki. Najino gorenjsko sukno ne šumi tako prijetno, kot svila in baržun baronese Galnove, in najina grčava desnica se ne stiska tako prijetno pri pozdravu, kot nežna ročica v svetlih rokavicah. Plačal bode kazen, ko ga zasačiva pri »Ovnu«, ker izdaja svoje nekdanje idejale. In bridki meč ob ledju mu vzameva ter ga nadomestiva s kuhinjskim pihalom.«

»In za god mu pošljeva čepico iz platna in copate.«

Tako obsojava tisti večer svojega Miloša ter mu narekujeva kazen »in contumaciam«, njega pa obesiva na vislice in »effigie« na najinih pipah.

In vender je zopet prišel k »Zlatemu ovnu«. Bled je bil nekoliko in dišal je po »parfumu«. Molčali smo nekaj časa vsi ter zato pili tem bolj urno. Črez dolgo smo potem zopet govorili o moštvu, dolžnostih in o idejalih.

Pogosto je zastajala govorica prijatelju Milošu, in ko smo napivali domovini in ljubezni domovinski, ki nikdar ne ogolju fa in nikdar ne zagreni, se mu je tresla desnica, ko je trkal z najinima čašama. —

Zopet je minilo nekaj tednov. Sama sva sedela z Davorinom pri »Zlatem ovnu«, in zopet sva obirala prijatelja Miloša.

Že plačujeva račun, ko pride Miloš. Bled in razburjen je bil. Ko izpije polno kupo vina na jeden dušek, pravi z nekoliko tresočim glasom:

»Jutri bodem apeloval na vajino prijateljstvo. Vidva morata izpričati pred svetom, kako brani vojak svojo čast.« Izgovorivši, poda meni svojo vizitko ter nama naznani, komu naj jo vročiva in zakaj.

»Tako! Prav je! Zve naj privilegovana kri, da ni boljša od naše,« pristavi resno Davorin in pokliče zopet vina.

Tri dni pozneje se je dvigal na vse zgodaj zrak po cesti, ki se je vila iz mesta proti uro oddaljenemu gozdu, in po njej sta se vozili dve kočiji.

V prvem vozu sva sedela jaz in Davorin poleg molčečega prijatelja Miloša in v drugem nekaj častnikov. Poleg gozda se ustavita kočiji, in skupno odidemo potem dalje v šumo, kamor so prodirali skozi stoletne hrastove vrhove prvi solnčni žarki.

Četrť ure pozneje je zakričala pisana šoga na hrastovi veji, splasena po dveh zaporednih strelih v zatišju, in sivi kragulj, ki se je vozil visoko po zraku nad gozdno tišino, je jadrno odplaval proti gorski strmini.

Kmalu potem sta se zopet vračala gosposka vozova proti mestu, in jeden izmed njiju je vozil nezvestnega in krvavega ubozega častnika, nasprotnika Miloševega.

Vse mesto je govorilo o dvoboju Miloševem in o smrti njegovega nasprotnika, ponosnega plemenitaša, ki je častno padel za nežno žensko bitje, v katero se je bil zagledal tudi nekdanji sovražnik ženstva — Miloš.

Odslej sva zopet samovala z Davorinom pri »Zlatem ovnu«, in čutila sva, da se je razbila za vselej naša prijateljska trojica.

»Sic fata tulere«, je dejal Davorin in pristavil: »Več se ne vrne Miloš iz daljnje ogerske zemlje, kamor je moral zaradi — nežne ženske stvarce, in na ogerskih pustinjah se mu posuše zadnji idejali — o domovini in o dolžnostih resnega moža.

»Kdor ima tako grenke spomine o ženski zvestobi, kakor Miloš, je ozdravljen za vse življenje in oproščen zakonskega jarma,« odvrnem jaz in napijem na zdravje — prijatelju v daljnji tujini.

»Cerchez la femme! Zdaj si ti na vrsti, da se zalubiš, da se ti skuja ljubica, da bojuješ dvoboj za njo — in da te potisnejo na hlad

v daljnjo Bukovino,« se šali prijatelj Davorin in pristavi: »Nam modroslovcem se ne pripeti zlahka taka otroška epizoda.

Sokratova Ksantipa in Vergilijeva Kirka sta najboljše zdravilo po zakonski sreči hrepenečim srcem.«

Še mnogo »modrih« sva razdrla tisti večer s prijateljem Davorinom ter završila svoj »jour fix« s Prešernovimi besedami: »Vsi pojte rakom zvižgat, ljubezni vi preroki!«

Službena opravila so me kmalu potem za nekaj mesecev odzvala iz vseučiliškega mesta.

»Na svidenje pri »Zlatem ovnu«, ko se vrneš«, mi je klical prijatelj Davorin, ko se je že pomikal železnični voz proti jugu.

»Mož-beseda ostani in sajiške podobe ne odgrinjaj!« zabičujem prijatelju še iz daljine, ter kažem z desnico proti vzhodu, kjer se je hladil naju nemožati Miloš. —

Pomlad se je bila vzbudila, in po solnčnih brdih so muževele vrbe, ko se vrnem zopet z juga.

Pri »Zlatem ovnu« najdem za omizjem, kjer smo modrovali še pred jednim letom trije zagrizeni idejalisti, tujo družčino. Ko izprašujem rdečelično točajko po prijatelju Davorinu, se mi čudi, da mi ni znano, da je ženin gospod profesor, in da bode neki kmalu poroka,

»Et tu, mi Brute! Izdajica svojih svetih nekdanih idejalov!« si mislim in zapustim molče prostor, kjer se je prelomila tako nečastno sveta moška beseda. Povrh prisežem samemu sebi, da ne povprašam več po nezvestem prijatelju, in da se mu umaknem, ako bi me srečal na ulici.

Toda ni se mi bilo treba umikati mu; izogibal se me je brez dvoma Davorin sam. Tudi v kolegije ni zahajal več, kakor se mi je pripovedovalo. Nekaj dni pozneje me opozori točaj v kavarni na pikantno novico v lokalnem listu. Radoveden sežem po obskurnem listu in čitam, da je izginil pred nekimi dnevi modroslovec iz mesta in z njim neka mlada — usmiljena sestra iz deželne bolnišnice. Dovolj sem imel te novice; kajti v opazki se je imenovalo tudi ime učenega »Parida«, ime mojega prijatelja Davorina. »Et tu, Brute!« sem vzkliknil še jeden pot in potlej vrgel zakotni list od sebe.

Samoten sem bival potem, ali vsaj takega sem se čutil v živahnem in veselem vseučiliškem mestu, in sam, čisto sam sem presedel za omizjem v stranski sobi pri »Zlatem ovnu«.

Izdajalstvo najzvestejših idejalov svojih prijateljev me je peklo, silno peklo spočetka; potem sem se pomiril in udal pesimizmu.

Za odškodovanje v tej grenki prevari sem pil vsaki večer jedno merico več in zabavljal sem vsemu ženstvu brez izjeme kar počrez in povprek.

»Kdor graja, kupi,« mi je oporekalo semtertja kako nežno žensko bitje, ki je po naključju v mojo družčino zašlo, a prepričalo se je tudi, da sem prava gabrova grča, ki mrzi vse, kar se suče okoli ženske.

Toda tudi jaz sem kmalu bridko občutil, kako se je zarotil ves ženski rod proti meni.

Moje stanovanje se mi je videlo vedno bolj zanemarjeno. Gospodinja hči, ki mi je voščila sicer na vse zgodaj dobro jutro pri zaprtih durih, je zaklepala lastne, kadar je čula, da se vračam domov; gospodinja mi ni prerahljevala več blazine, niti mi ponujala čaja pred spanjem. Celo cvetice, ki so stale prej navadno na moji mizi, so izginile polagoma iz moje sobe.

In tudi v krčmi sem opazal, da so moje porcije manjše od drugih in dostikrat neužitne, da je vino kislo, pivo prestano, ter da moram po dva pota klicati, predno mi postrežejo, in da sem vedno in povsod pravo peto kolo.

V tem nestrpnem položaju sklenem strašno maščevanje vsemu bitju, ki se zove ženska.

Neki modrec trdi, da ne moreš žaliti ženske huje, kot da jo puščaš vnemar.

Tega pravila sem se oklenil tudi jaz, in postal sem še bolj strasten sovražnik ženskih bitij. Kadar sem srečal po naključju in nadoma tenko prepasano, rdečelično, čedno dekletce, sem se rajši ozrl po vrabcu na strehi, nego v nežno žensko oko. Maščeval sem se zaradi ženske postrežbe tudi nad »Zlatim ovnom« ter kosil in večerjal pozneje po gostilnicah, kjer so stregle moške roke.

Naposled sem si oskrbel, da se ognem vsemu ženstvu in njegovi pomoči — lastno ognjišče. Kuhal sem si sam na petrolejskem plamenu zajutrek in preprosto južino in večerjo.

Najbolj neprijetno je bilo v tej moji svobodi, da sem moral kupovati vender korenček za juho pri ženski na trgu, da se mi je nasmejala večkrat v mesnici mlada mesarjeva hči, ko sem zavijal v časopise kupljena jetrca in ledice, in da me je povpraševala več potov gospodinja, po katerih kuharskih navodilih si oskrbujem svoje pojedine.

Poleg vsega tega sem čutil, da sem precej neokreten v svojih kuharskih umetnostih, in ogledalo mi je izpričevalo, da sem na izgubi, odkar si gospodinjim sam.

Vtopil sem se v premišljevanje, kako bi se presukalo moje gospodinjstvo v bolj praktičen tir.

Sklenil sem že stalno, da vržem svoje ognjišče na cesto, in da razbijem vse piskrce in skodele, ter da¹ živim v bodoče po vegetarijanskih načelih: o grahovem kruhku, o čebuli, ovsu, koruzi in o posušenih hruškah. Kar pride k moji gospodinjki na poset mlada in vesela plavalasa gospica.

Ta poset je bil vzrok, da se je zasukalo kmalu potem moje življenje v druge tečaje.

Zapazil sem namreč, da stika mlada sosedinja, s katero me je seznanila gospodinja prav posiljeno, kadar sem z doma, po mojih kuhinjskih pripravah, in da mi nastavlja semintja prav hudobno past, da bi osmešila mojo kuharsko umetnost. Ko pa najdem neki večer »recept« na moji mizi, kako se kuha v oblicah krompir, in kako se pozna, kdaj vre kropček, mi je bilo šegavosti dovolj. V sveti jezi pograbim vso svojo kuhinjsko pripravo ter jo znesem na podstrežje — in odslej sem zajutrkoval, kosil in večerjal zopet po gostilnicah z moško postrežbo.

Kmalu potem dobim neki dan dve pismi na jeden pot.

V prvem pismu mi piše prijatelj Miloš, da se je naveličal samskega filisterstva in življenja po gostilnicah, da je vrhu tega pozabil ponosno aristokratinjo v mojem mestu ter se zaročil praktično z bogato plebejko Ogerko, ter da bode kmalu poroka, na katero me že sedaj vabi in me bode še posebej povabil. Dovolj mi je bilo te opetovane neznačajnosti svojega nekdanjega prijatelja, ki mi je tako hudobno skrunil moja sveta in zaprisežena načela o osobni svobodi; toda še bolj me razjari drugo, še predrznejše pisanje. V njem mi je poročal namreč prijatelj Davorin že drugi pot, kakor je trdil, da se je poročil s svojo »usmiljeno sestro« v tujem mestu, kjer je našel stalno službo. In dalje v pismu se je hvalil, kako lepo je zakonsko življenje — in pa — v proza vse proze! — kako izvrstno umeje pripravljati njegova ljuba ženka južino in večerjo.

O »sancta simplicitas!« vzkliknem jaz, raztrgam pismo ter hitim na prosto, da pozabim tako brezvestno izdajstvo nekdanjih Davorinovih načel.

Odslej me je preganjal pesimizem kakor Erinije.

Toda živ človek se vsega naveliča na svetu, in jaz sem se prenasitil črez dolgo tudi svojega pesimizma.

Zavidal sem polagoma, seveda skrivaj, svoja prijatelja ne ravno zaradi njiju ženic, pač pa zaradi mirnega življenja pri domačem ognjišču.

In v isti dobi sem jel pogostoma in zapored čitati njiju pisma, polna himen o zakonski tihi sreči in ljubeznivi domači postrežbi; in sedaj so se mi jela dozdevati verjetnejša.

Neko popoldne se oglasi pri meni moja gospodinja ter me povabi na domačo večerjo.

Branil sem se z vsemi meni znanimi umetnimi frazami in izgovori večerje v ženski družini, a naposled je zmagala ženska govorniška moč. — Obljubil sem, da sprejemem vabilo, če mi obljubi, da mi postreže le s preprostimi jedili — o katerih mi je pisal prijatelj Davorin, ki jih ni mogel prehvaliti. Naposled sem moral čitati zgovorni sosedi vsebino omenjenega pisma, pismo samo pa posoditi plavolasi kuharici, da bi mi skuhala po njegovem navodilu.

Še danes čutim in sem prepričan, da je bil tisti trenotek najbolj nejnauški v mojem življenju — da sem prodal tedaj svojo nekdanjo obožavano osobno svobodo; a priznati moram, da mi je šla tista večerja v slast, kakor nobena druga niti preje, niti pozneje.

In kako naj bi bilo tudi drugače? Na mizi so se mi smejali pristni ajdovi žganci in za njimi skleda domačega ješprenjčka — s prasičjim rilčkom. Poleg tega pa, Bog mi odpusti tedanjo mojo slabost, je sedela meni nasproti plavolasa gospica, moja sosedinja, ter mi za-trjevala, da se je potrudila skuhati to pot prav po navodilu mojega prijatelja, o katerem sem ji bil že toliko potov pripovedoval.

Tako so se vrstile kratkočasne ure tisti večer pri domači večerji na tujem, in jaz sem se čutil čez dolgo zopet srečnega in zadovoljnega. Mrzel pot me je oblil sicer semtertja, ko sem se spomnil svojih zapriseženih načel in dolžnostij in pa nocojšnje — ženske družine; toda ljubeznivost mojih sosedinj in buteljka vina sta mi pregnali tudi tega kragulja iz prsij. Isto noč sem pred spanjem še dolgo sanjal in modroval v postelji, da je vendar morda siva vsa teorija osamljenih modrecev, da Sokratova Ksantipa morda ni bila tako hudomušna ženska, kakor jo opisuje zgodovina, in pa da ni nobenega pravila in načela brez izjem. — Ko mi je naposled že objemal spanec razvneto glavo, sklenem, da še jutri pregledam vse modrijane starega veka, ali ne bi našel kje ugodne sodbe o ženski — in če se mi to posreči, da napišem takoj plavolasi sosedinji skrivno in seveda ne zaljubljenega pisma, v katerem ji pohvalim še jedenkrat njeno izborna večerjo in pa srečnega človeka, ki bo užival slast njene kuhinjske modrosti.

»Vsi pojte rakom zvižgat — pesimiški proroki!« rečem. V istini sem prišel drugi dan prvo pismo, ženski namenjeno.

Mnogo let je minilo potem. Združili smo se zopet nekdanji prijatelji: Miloš, Davorin in jaz v tistem vseučiliškem mestu.

Bil je zopet krasen večer. Miloš, debelorejen poročen stotnik, je pripovedoval o svojih plavolasih sinih, pravih junakih; prijatelj Davorin je sanjal o novih najdenih Homerjevih sufiksih, in jaz, kaj sem pripovedoval? Tudi jaz — samo to, da nimam sicer ni sina, ni hčere, a spišem rojakom povest, da samo ženske nam glave vedre, in pa da samo one nam urijo roke.

Osvojitev Kaniže po Turkih leta 1600.

Spisal Ivan Steklasa.

(Konec.)

Grozen strah je prešinil vse slovenske dežele, ko se je zvedelo, da so Turki osvojili Kanižo. Še mesec dnij kasneje so se bali prebivalci Štajerske turškega napada od te strani. Strah se je povečal po govoricah, da se je namreč osvojitelj Kaniže, pravi poturica, doma nekje z Nemškega, zagrozil štajerskemu najvišjemu duhovniku, da ga poseti čim preje; onega sicer ne pozna, toda ga bode že našel na njegovem posestvu. Vender se pa to ni zgodilo, marveč se je nekaj časa kasneje mislilo celo na mir. Dogovori pa niso uspeli; saj Turki niso imeli pri tem druge namere, nego da naše zamamijo, in da se naši ne pripravijo za daljnjo odločno borbo.

Cesarju je bilo mnogo do tega, da se osvoji zopet Kaniža, mimo katere je zdaj sovražniku odprta pot na Nemško in Laško. Prepustil je nadvojvodi Ferdinandu vso skrb za to podjetje, za katero je iskal pomoči na vseh straneh. Španskemu kralju, svojemu svaku, sporoči žalostno vest o padcu najjačje krščanske trdnjave. Morala bi se zopet osvojiti, ali brez njegove pomoči se to ne bi moglo zgoditi. Vladar španski mu nato pošlje v pomoč 4000 mož na pol leta, a obenem poprosi tudi sam papeža, naj bi tudi on kaj žrtvoval v to svrho; vsaj 7000 pešcev in 1000 konjikov naj pošlje v krščanski tabor. Papež Klement VIII. pošlje zares lepo vojsko pod vodstvom svojega sorodnika Aldobrandina. Vrh tega žrtvuje pa še 300.000 kron, četudi se je že poprej v te svrhe potrošilo neizmerno mnogo iz papeževe blagajnice. Papež je opominjal tudi ostale škofove za doneske in v Italiji je razpisal desetino za turško vojno. Tudi Benečanom je sporočil, naj mu pošljejo nekoliko prispevkov neposredno v Rim, da ne zvedo Turki, v kakšno svrho se ima ta denar potrošiti. Ali Benečani niso papežu spolnili te želje. Ko je kasneje papež od njih poslanca zahteval 50.000 cekinov,